

ПРАВНОТО ТРЕТИРАНЕ НА НАКАЗУЕМИ ДЕЯНИЯ И ТЕЖКИ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ В ГЕРМАНИЯ

(Издаване на Торстен Гайслер, директор на Правната програма за Югоизточна Европа на Фондация „Конрад Аденауер“, на конференцията „Изключително тежките престъпления и отговорът на държавата“, 13.11.2015 г., София, *превод от немски език*)

От името на програма „Правова държава – Югоизточна Европа“ на фондация „Конрад Аденауер“ сърдечно добре дошли на днешната ни конференция на тема „Изключително тежките престъпления и отговорът на държавата“.

С тази конференция завършваме проект, който реализирахме заедно с нашия партньор „Фондация за развитие на правосъдието“ и искам да използвам повода да благодаря най-сърдечно за отличното сътрудничество.

През изминалите месеци в рамките на нашия проект беше извършена огромна изследователска работа. Бяха анализирани случаи на изключително тежки престъпления, бяха проучени криминологичните, психологическите и виктимологичните положения, беше извършена оценка на измененията в наказателното право. Днес представяме резултатите от нашата работа.

Като представител на германска фондация искам да Ви предоставя информация за **правното третиране на наказуеми деяния и тежки престъпления в Германия.**

Германското наказателно право се основава на принципа за вината. В § 46 от нашия Наказателен кодекс се посочва, че „вината на дееца е основата за определяне на размера на наказанието“. Следователно германското наказателно право не се основава на резултата от деянието и затова хората, които не са юристи, често трудно могат да разберат, че при убийство по непредпазливост – т. е. малозначителна вина на дееца, но тежък резултат – често се произнасят условни присъди.

По отношение на целесъобразността на наказанието германските съдилища следват теория, която съчетава основаната на ответната мярка абсолютна теория за целесъобразност на наказанието и основаната на специалната респ. общата превенция относителна теория за целесъобразност на наказанието, т. нар. обединяваща теория. В тази връзка Федералният конституционен съд посочва:

„Действащото наказателно право и правораздавателната практика на германските съдилища се придържат в максимална степен към т. нар. *обединяваща теория*, която – с различни правни акценти – се стреми да постави всички цели на наказанието в балансирано отношение помежду им. Това става в рамките на конституционно гарантираната свобода на законодателя да признава отделни цели на наказанието, да ги съпоставя и съгласува.

Следователно в правораздавателната си практика Федералният конституционен съд не само подчертава принципа за вината, но признава и останалите цели на наказанието. Като обща задача на наказателното право той посочва защитата на елементарните ценности на обществения живот. Изкупването на вината, превенцията, ресоциализирането на дееца, покаянието и полученото възмездие за извършената неправда се разглеждат като отделни аспекти на наказанието“ (Федерален конституционен съд, 45, 187). При определяне размера на наказанието съображенията за генерална превенция играят роля само в рамките на наложеното съгласно вината наказание, отделният човек не бива да се превръща в обект на държавни действия поради факта, че му е наложено наказание във висок размер с основна цел възпиране на останалите членове на обществото от извършване на престъпления. Тук цитирам отново Федералния конституционен съд:

Деецът не бива да се превръща просто в обект на борбата с престъпността, като се нарушават конституционните му права на социални ценности и достойнство (Федерален конституционен съд 28, 389 [391]).

Съгласно чл. 46 (1) изр. 2 от Наказателния кодекс при определяне размера на наказанието следва да се вземат предвид произтичащите от него последици за бъдещия живот на дееца в обществото.

В ал. (2) на тази разпоредба е посочено още:

(2) При определяне размера на наказанието съдът преценява обстоятелствата в полза и във вреда на дееца, в частност:

- мотивите и целите на дееца, в частност расистки, ксенофобски или други, уронващи човешкото достойнство;
- нагласите и волята за извършване на деянието;
- степента на укоримост на поведението;
- начина на извършване на деянието и виновните последици от него;
- предишния живот на дееца, личните и икономически обстоятелства, в които се намира, както и
- поведението му след извършване на деянието, в частност полаганите от него усилия за възстановяване на нанесената вреда и постигане на споразумение с пострадалия.

Съгласно § 46, ал. 2 НК компетентният съд преценява обстоятелствата в полза или във вреда на дееца. Наказанията в особено високи размери изискват посочване на мотиви в присъдата, от които да е видно въз основа на типичните за случая особености защо се приема такова отклонение от обичайната практика.

Федерален върховен съд, решение от 29.11.2012 - 5 StR 522/12

При определяне размера на наказанието германските съдии естествено имат свобода на преценка. В тази връзка Федералният върховен съд посочва следното:

„Не може точно да се определи какво наказание съответства на вината. Тук има свобода на преценка, чиято долна граница се определя от минималното, съответстващо на вината наказание, а горната граница се определя от максималното, съответстващо на вината наказание. Съдията не бива да превишава горната граница, т. е. да налага наказание, което по вид и размер е толкова тежко, че не може да бъде възприето и от самия него като съответстващо на вината. Той обаче може по своя преценка да реши доколко нагоре може да се движи в тази така очертана рамка“ (Федерален върховен съд, 7, 28, 32).

Федерален върховен съд, решение от 29.11.2012 - 5 StR 522/12. В Германия най-високото наказание е доживотно лишаване от свобода и може да бъде наложено при 22 престъпни състава от НК и 6 престъпни състава от германския Международен наказателен кодекс. В момента в Германия има около 2500 лица, които изтърпяват доживотна присъда лишаване от свобода.

Всички тези лица могат най-рано след 15 години да предявят искане за преобразуване на останалата част от наказанието в условно наказание.

Условие за това е освобождаването на тези лица да се извърши при съблюдаване на *обществения интерес за сигурност*. Въз основа на експертно заключение съдът решава дали може да приеме, че осъденият няма да извърши други престъпления, след като бъде освободен.

Преобразуването на остатъка от наказанието в условно наказание обикновено се извършва след 19 години изтърпяно наказание.

Друг е случаят, когато съдът при произнасяне на присъдата е установил „особена тежест на вината“.

„Особена тежест на вината“ се приема, когато при сравнение със сходни деяния вината е в значително по-голям размер – или поради естеството на деянието (напр. особено жестоко престъпление) и мотивите за него (особено отблъскващи), или поради характеровите особености на дееца (склонност към насилие).

В тези случаи се налага средно като наказание 24 години лишаване от свобода.

Важно е да се отбележи, че за нито един осъден помилването не представлява единствена възможност.

Съгласно едно решение на Федералния конституционен съд би било несъвместимо със защитеното в чл. 1 от Конституцията право на човешко достойнство, ако държавата си позволи да лишава принудително дадено лице от свобода, без поне да съществува възможност за него да получи отново свободата си.

Възможността за помилване сама по себе си не е достатъчна; по-скоро принципът на върховенство на закона изисква законово уреждане на условията за изпълнение на доживотното лишаване от свобода и прилаганото за целта производство (Закон за Федералния конституционен съд 45, 187 и сл.).

Освен това Федералният конституционен съд установява следното:

Възможността за налагане на наказание доживотно лишаване от свобода намира своето необходимо от гледна точка на конституционното право допълнение в доброто изпълнение на наказанието. Местата за лишаване от свобода са задължени и по отношение на лицата, на които е наложено наказание доживотно лишаване от свобода, да съдействат за тяхното ресоциализиране, да поддържат жизнения им тонус и да противодействат на вредното въздействие на лишаването от свобода и свързаните с това деформации на личността. Тук става дума за обосновани от конституционното право задачи при изпълнение на наказанията, които произтичат от гарантираната в чл. 1 I от Конституцията неприкосновеност на човешкото достойнство. При изпълнението на тези задачи от местата за лишаване от свобода в необходимия обхват се допринася съществено за предотвратяване на личностни деформации при задържаните лица.

Като цяло в Германия се налагат значително по-кратки наказания лишаване от свобода в сравнение с Югоизточна Европа, но също и с други западноевропейски страни.

Това намира израз в малкия брой задържани лица в местата за лишаване от свобода. На 100 000 жители в Германия се падат 79 задържани лица, в САЩ техният брой е 761, във Великобритания – 148, а в България – 151.

Както в много други страни и в Германия престъпността спада. Ако според полицейската статистика през 2000 г. са регистрирани около 6,25 млн. престъпления, през 2014 г. техният брой е 6,09 млн., т. е. наблюдава се спад от 2,9%.

Делът на убийствата е 0,8 %.

През 2004 г. не са налице по-актуални данни – 35% от всички лица, на които е наложено наказание лишаване от свобода, са получили повторно такава присъда.

Ще спра дотук.

Сигурен съм, че подготвените материали и днешните доклади ще бъдат ценен принос към една специализирана дискусия не само в България.

Благодаря още веднъж на всички за оказаното съдействие.